

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI HUZURIDAGI
“O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY
ASOSLARI VA MUAMMOLARI” ILMIY TADQIQOT MARKAZI**

Qo'lyozma huquqi

UDK: 6.03.2:658:336

MAXMUDOV SAMARIDDIN BAXRIDDINOVICH

**LOGISTIKA TIZIMIDAGI KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNI
TAKOMILLASHTIRISH**

**Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun
yozilgan**

DISSERTATSIYASI

**Ilmiy rahbar:
iqtisodiyot fanlari doktori,
professor R.X. Karlibayeva**

Toshkent- 2023 yil

MUNDARIJA

KIRISH.....	2
I BOB. MILLIY IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA LOGISTIKA TIZIMIDAGI KORXONALARNI MOLİYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.	
1.1.§. Iqtisodiy tizimda logistikaning oʻrni va ahamiyati.....	12
1.2.§. Logistika tizimi va korxonalarini moliyalashtirishning nazariy asoslari.....	24
1.3.§. Logistika tizimidagi korxonalar faoliyatini moliyalashtirish usullari.....	36
1.4.§. Logistika korxonalarini taʼminot zanjirini moliyalashtirishning ilgʻor xorijiy tajribasi.....	46
1-bob boʻyicha xulosa.....	58
II BOB. OʻZBEKISTONDA LOGISTIKA TIZIMINI MOLİYALASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI TAHLILI.	
2.1.§. Logistika korxonalarining moliyaviy resurslarini shakllantirish manbalarining tahlili.....	60
2.2.§. Logistika korxonalari aktivlari va uni moliyaviy natijalar samaradorligiga taʼsirining tahlili.....	72
2.3.§. Logistika tizimidagi korxonalarining moliyaviy faoliyatiga taʼsir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	86
2-bob. boʻyicha xulosa.....	102
III BOB. MILLIY IQTISODIYOTDA LOGISTIKA KORXONALARI MOLİYALASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.	
3.1.§. Logistika korxonalarda aylanma aktivlarni samarali boshqarish orqali moliyaviy ekspluatatsion ehtiyojlarni optimallashtirish yoʻllari.....	104
3.2.§. Logistika tizimini moliyalashtirish orqali eksport amaliyotlarini rejalashtirish va prognozlashtirish.....	118
3-bob boʻyicha xulosa.....	135
Xulosa.....	138
Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati.....	142
Ilovalar.....	158

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati.

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahonda globallashtirish jarayonlarining kuchayib borishi sharoitida makrodarajadagi iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlarini ta'minlashda logistika sohasi o'zining ta'sirini ko'rsatmoqda. Jahon banki va Osiyo taraqqiyot banki ma'lumotlariga ko'ra, "logistika infratuzilmasining roli Osiyo mamlakatlariga 2030-yilgacha o'sib borayotgan talabni qondirish uchun 8,4 trillion dollar sarmoya kiritishni talab qiladi"¹. Hozirgi global pandemiyadan keyingi sharoitda mintaqalarda logistika infratuzilmasini moliyalashtirish taqchilligiga xususiy sektor kapitalini jalb qilish bo'yicha innovatsion choralarga ehtiyoj mavjud. Logistika tizimidagi korxonalarni moliyalashtirishda davlat-xususiy sektor ishtirokini yaxshilash, moliyaviy kafolatlar va soliq tushumlaridan foydalanish, mamlakatlar infratuzilmasini moliyalashtirish kabi muammolarni o'rganishga zarurat ortmoqda.

Jahonning rivojlangan mamlakatlarida logistika tizimidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish hamda logistika ta'minoti zanjirlarini moliyaviy jihatdan rivojlantirish, shuningdek, logistika infratuzilmasidan samarali foydalanishga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Daromadlarni prognoz qilish va investitsiyalarni rejalashtirishda talabning noaniqligi, omborlar, transport vositalari va texnologiya kabi aktivlarga sarmoya kiritish uchun katta miqdordagi kapital xarajatlar, o'zgaruvchan operatsion xarajatlar, tartibga solish muammolari, raqobatbardoshlikni ta'minlash, logistika kompaniyalarining xarajatlari tarkibini boshqarish va moliyalashtirishga oid masalalar bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekistonda milliy iqtisodiyotning barqaror va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlashning muhim omili sifatida logistik ta'minot zanjirini moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot

¹ World Bank. 2017. Government Guarantees: Allocating and Valuing Risk in Privately Financed Infrastructure Projects. Washington, DC: The World Bank Group; Asian Development Bank. 2017. Meeting Asia's Infrastructure Needs. Manila: Asian Development Bank.

strategiyasida “xususiy sektorning eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish, eksportchi korxonalar faoliyatini qo‘llab-quvvatlash tizimini faol davom ettirish orqali respublika eksport salohiyatini oshirish, transport va logistika xizmatlari bozori va infratuzilmasini rivojlantirish hamda yuk tashish xarajatlarini 30 foizgacha kamaytirish”² kabi ustuvor vazifalar belgilangan. Yuqoridagi vazifalarning izchil va samarali amalga oshirilishida logistik ta’minot zanjirini va logistika elementlarini hamda kapital tarkibi manbalarini aniqlash, mahsulotlar eksportining to‘laqonli rivojiga to‘sqinlik qilayotgan g‘ovlarni bartaraf etish, logistika faoliyatining davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishini takomillashtirish, shuningdek, mahalliy mahsulotlarini tashqi bozorlar eksportida logistika strategiyasini ishlab chiqishning kompleks tizimini rivojlantirishda transport logistikasi, omborxona logistika va ishlab chiqarish logistikasidan ishlab chiqarishdagi umumiy xarajatlarini kamaytirish hamda moliyalashtirishning uzoq muddatli istiqboldagi ko‘rsatkichlarini ishlab chiqishga yo‘naltirilgan ilmiy tadqiqotlarning amalga oshirilishini taqozo etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”, 2019 yil 1 fevraldagi PF-5647-son “Transport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi farmonlari, 2017 yil 2 dekabrda PQ-3422-son “2018-2022 yillarda transport infratuzilmasini takomillashtirish va yuk tashishning tashqi savdo yo‘nalishlarini diversifikatsiyalash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori, O‘zbekiston Respublikasining 2022 yil 30 dekabrda O‘RQ-811-son “2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi qonuniga o‘zgartishlar kiritish haqidagi”, 2022 yil 30 dekabrda O‘RQ-812-son “Soliq va byudjet siyosatining 2023 yilga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli farmoni. // www.lex.uz.